

Documentul final al Congresului de la Amsterdam consemnează aprobarea Cartei și constată angajamentul statelor membre de a proteja patrimoniul european comun pe baza unei colaborări active între ele, precum și cu celelalte state europene. Totodată documentul formulează *concluzii și recomandări* cu referire la conținutul Cartei.

«Ca finalizare solemnă a Anului European al Patrimoniului Arhitectural 1975, Congresul de la Amsterdam, reunind delegați provenind din întreaga Europă, aprobă cu căldură Carta Europeană a Patrimoniului Arhitectural promulgată de Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei, care recunoaște arhitectura singulară a Europei ca patrimoniu comun tuturor popoarelor care o compun și afirmă intenția statelor membre de a coopera între ele și cu celelalte state europene pentru a-l proteja.

Totodată Congresul afirmă faptul că patrimoniul arhitectural al Europei constituie parte integrantă a patrimoniului cultural mondial și constată cu satisfacție angajamentul reciproc de a favoriza cooperarea și schimburile în domeniul cultural, angajament inclus în Actul final al Conferinței privind securitatea și cooperarea europeană aprobat la Helsinki în iulie.

În acest context, Congresul pune accent pe următoarele considerații fundamentale:

a) Dincolo de faptul că are o valoare culturală inestimabilă, patrimoniul arhitectural european face ca toți europenii să devină conștienți de istoria și destinul comun. Ca atare conservarea acestuia este de importanță vitală.

b) Patrimoniul cuprinde nu numai edificiile izolate de valoare excepțională și contextul acestora, ci și ansamblurile, cartierele orașelor și satelor, care prezintă interes istoric și cultural.

c) Aceste bogății constituie un bun comun al tuturor popoarelor Europei; ele au datoria comună de a le proteja de pericolele care le amenință din ce în ce mai mult: neglijența și degradarea, demolarea deliberată, construcții noi discrepante și circulație excesivă.

d) Conservarea patrimoniului arhitectural nu trebuie considerată o problemă marginală, ci un obiectiv esențial al planificării urbane și teritoriale.

e) Autoritățile locale, cărora le revine cea mai mare parte a deciziilor importante în materie de amenajare urbană și teritorială, sunt în mod particular responsabile de protecția patrimoniului arhitectural și trebuie să se întrajutoreze schimbând reciproc idei și informații.

f) Reabilitarea vechilor cartiere trebuie să fie definită și realizată, pe cât posibil, fără modificări importante ale compoziției sociale a rezidenților și în așa fel încât toate straturile sociale să beneficieze de o operațiune finanțată din fonduri publice.

g) Măsurile legislative și administrative necesare trebuie întărite și făcute mai eficiente în toate țările.

h) Pentru a face față costurilor restaurării, amenajării și întreținerii clădirilor și siturilor cu valoare arhitecturală sau istorică, un ajutor financiar adecvat trebuie pus la dispoziția instituțiilor locale și a proprietarilor privați; mai mult, pentru aceștia din urmă trebuie prevăzute scutiri de impozite.

i) Patrimoniul arhitectural va supraviețui numai dacă va fi apreciat de public și îndeosebi de noile generații. De aceea programele educative trebuie să se preocupe mai mult, la toate nivelele, de acest sector.

j) Este necesară încurajarea organizațiilor private internaționale, naționale și locale, în așa fel încât să contribuie la suscitarea interesului publicului.

k) Arhitectura contemporană este patrimoniul de mâine; este necesar să se facă tot posibilul pentru a asigura o arhitectură contemporană de înalt nivel calitativ.

În Carta europeană a patrimoniului arhitectural, Comitetul de Miniștri a recunoscut că așteaptă de la Consiliul Europei să asigure coerența politicilor statelor membre și să promoveze solidaritatea acestora. Este indispensabilă redactarea unor rapoarte periodice privind stadiul de avansare a lucrărilor de conservare arhitecturală în țările europene, într-o formă care să permită schimbul de experiență.

Congresul face apel la guverne, la parlamente, la instituțiile spirituale și culturale, la institutele profesionale, la firmele comerciale și industriale, la asociațiile private, la fiecare cetățean, să sprijine obiectivele Declarației și să facă tot posibilul pentru a le pune în aplicare.

Numai astfel se va conserva patrimoniul arhitectural de neînlocuit al Europei pentru îmbogățirea vieții tuturor popoarelor, în prezent și în viitor.

La încheierea dezbaterilor, Congresul supune aprobării următoarele concluzii și recomandări:

– În scurt timp societatea noastră va trebui să renunțe la patrimoniul arhitectural și la siturile care formează mediul său de viață tradițional, dacă nu va fi urgent pusă în aplicare o nouă politică de protecție și de conservare integrată

a acestui patrimoniu. Este necesară protejarea orașelor istorice, a cartierelor urbane vechi și a satelor tradiționale, inclusiv parcurile și grădinile istorice. Protecția acestor ansambluri arhitecturale poate fi definită numai într-o perspectivă globală, ținând cont de toate clădirile care au o valoare culturală, de la cele mai prestigioase la cele mai modeste, fără a le uita pe cele de epocă modernă, ca și contextul în care ele se inserează. O astfel de protecție globală va completa protecția punctuală a monumentelor și siturilor izolate.

- Semnificația patrimoniului arhitectural și legitimitatea conservării sale sunt astăzi mai bine înțelese. Se știe că păstrarea continuității istorice este indispensabilă pentru menținerea sau creșterea unui mediu care să permită omului găsirea propriei sale identități și trăirea unui sentiment de siguranță în fața transformărilor brutale ale societății; o nouă concepție urbanistică încearcă să regăsească spațiile închise, dimensiunea umană, interpătrunderea funcțiilor și varietatea socio-culturală ce caracterizau Țesuturile urbane vechi. Se descoperă totodată faptul că păstrarea clădirilor existente favorizează economia de resurse și lupta împotriva risipei, una dintre marile preocupări ale societății contemporane. Este necesar să adăugăm faptul că activitatea de conservare recurge la artiști și artizani cu calificare specială, al căror talent și îndemănare trebuie păstrate și transmise mai departe. În fine, reabilitarea habitatului existent contribuie la reducerea inваziei asupra terenurilor agricole și permite evitarea sau reducerea sensibilă a deplasărilor de populație, ceea ce constituie un important avantaj social al politicii de conservare.
- Chiar dacă din toate aceste motive legitimitatea conservării patrimoniului arhitectural se înfățișează astăzi cu forțe noi, este necesar să i se asigure o bază solidă și definitivă; în acest scop ea trebuie să promoveze cercetări cu caracter fundamental și să fie inclusă în toate programele de educație și dezvoltare culturală.

1. *Conservarea patrimoniului arhitectural trebuie să constituie unul din principalele obiective ale planificării urbane și amenajării teritoriale.*

Planificarea urbană și teritorială trebuie să includă exigența conservării patrimoniului arhitectural și să nu mai trateze această problemă în mod fracționat sau ca element secundar, cum frecvent s-a întâmplat într-un trecut apropiat. De aceea a devenit indispensabil un dialog permanent între conservatori și planificatori.

Urbanității trebuie să recunoască faptul că spațiile nefiind echivalente, este necesar ca ele să fie tratate funcție de caracteristicile lor specifice. Integrarea valorilor estetice și culturale ale patrimoniului arhitectural trebuie să conducă la fixarea unor obiective și reguli de organizare particulare pentru ansamblurile vechi. Acest fapt nu trebuie să se limiteze la suprapunerea necoordonată a regulilor curente de planificare și a normelor specifice de protecție a clădirilor istorice.

Pentru a face posibilă această integrare, este necesară inventarierea clădirilor, ansamblurilor arhitecturale și a siturilor, cu delimitarea zonelor perimetrare de protecție. Ar fi de dorit ca aceste inventare să fie larg difuzate, îndeosebi autorităților locale și regionale, ca și responsabililor privind amenajarea teritorială și urbanismul, pentru a le atrage atenția asupra edificiilor și zonelor ce merită a fi protejate. Un astfel de inventar va avea rolul de bază realistă pentru conservare, ca element calitativ fundamental pentru gestionarea spațiilor.

Politica de amenajare regională trebuie să includă exigența conservării patrimoniului arhitectural și să-i aducă contribuția în acest sens. Acest fapt poate stimula noi activități de implementat în zone de declin economic, frânând depopularea și, teoretic, împiedicând degradarea clădirilor vechi. Pe de altă parte, măsurile privind dezvoltarea zonelor adiacente marilor aglomerări trebuie orientate astfel încât să atenueze presiunile ce agravează vechile cartiere. În acest scop, politicile de transport, de ocupare a forței de muncă și o mai bună subdivizare a polilor de activitate urbană, pot avea incidențe importante asupra conservării patrimoniului arhitectural.

Dezvoltarea unei politici continui de conservare presupune o largă descentralizare și luarea în considerare a culturilor locale. Acest fapt presupune existența unor responsabili privind conservarea la toate nivelele (central, regional și local) la care se iau decizii în materie de amenajare teritorială și urbană.

Dar conservarea patrimoniului nu privește doar specialiștii. Sprijinul opiniei publice este esențial. Populația trebuie să participe, pe baza unei informări obiective și complete, de la elaborarea inventarelor și până la pregătirea deciziilor.

În fine, conservarea patrimoniului se integrează unei noi viziuni generale, atentă la noi criterii de calitate și măsură, care trebuie să înlocuiască opțiuni și obiective prea des fixate pe termen scurt, cu o viziune tehnică limitată și o concepție depășită.

2. *Conservarea integrată implică responsabilitatea instituțiilor locale și necesită participarea cetățenilor.*

Instituțiile locale trebuie să aibă competențe precise și extinse în ceea ce privește protejarea patrimoniului arhitectural. Aplicând principiile unei

conservări integrate, instituțiile locale trebuie să țină cont de continuitatea realităților sociale și fizice existente în comunitățile urbane și rurale. Viitorul nu poate și nu trebuie să fie construit în defavoarea trecutului.

Pentru a pune în aplicare o astfel de politică, care să respecte în mod inteligent sensibilitatea și economia mediului construit de om, instituțiile locale trebuie:

- să se bazeze pe o analiză a țesutului ansamblurilor urbane și rurale, în special a structurii acestora, a funcțiunilor lor complexe, ca și a caracteristicilor arhitecturale și volumetrice ale spațiilor construite și deschise;
- să atribuie clădirilor funcțiuni care (respectându-le caracteristicile) răspund condițiilor actuale de viață și le garantează astfel supraviețuirea;
- să țină cont de faptul că studiile prospective privind evoluția serviciilor publice (educative, administrative, medicale) demonstrează faptul că gigantismul este defavorabil calității și eficienței acestora;
- să dedice acestei politici o parte adecvată a bugetului; în acest context, instituțiile locale ar trebui să ceară guvernelor instituirea unor fonduri specifice; subvențiile și împrumuturile acordate particularilor și unor diverse grupuri de întreprinderi locale trebuie să incite implicarea lor morală și financiară;
- să aleagă delegați responsabili pentru toate problemele ce privesc patrimoniul arhitectural și siturile;
- să instituie organisme de utilitate publică care să asigure o legătură directă între utilizatorii potențiali ai vechilor clădiri și proprietarii acestora;
- să faciliteze constituirea și funcționarea eficientă de asociații voluntare de restaurare și reabilitate.

Autoritățile locale trebuie să-și perfecționeze tehnicile de consultare pentru a cunoaște opiniile grupurilor interesate de planurile de conservare și trebuie să țină cont de aceste opinii la elaborarea proiectelor. În cadrul politicii de informare a publicului, deciziile trebuie luate „transparent”, utilizând un limbaj clar și accesibil tuturor, așa încât populația să poată cunoaște, discuția și aprecia motivele deciziilor. Trebuie prevăzute locuri de întâlnire pentru colaborarea publică.

În acest sens, ar trebui să devină o practică curentă recurgerea la reuniuni publice, expoziții, sondaje de opinie, mass-media și la orice alte mijloace adecvate.

Unul din principalele imperative ale acțiunii comune este educarea tinerilor în problemele mediului și implicarea acestora în misiunile de salvagardare.

Propunerile complementare sau alternative prezentate de asociații sau particulari trebuie considerate ca o contribuție prețioasă la activitatea de planificare.

În fine, instituțiilor locale le este de folos comunicarea reciprocă a propriilor experiențe. În acest scop, aceste instituții trebuie să promoveze un schimb constant de informații și idei prin orice mijloace posibile.

3. Luarea în considerare a factorilor sociali condiționează succesul oricărei politici de conservare integrată.

O politică de conservare implică integrarea patrimoniului arhitectural în viața socială. Efortul de conservare trebuie măsurat nu numai pe baza valorii culturale a clădirilor, ci și pe baza valorii lor de utilizare. Problemele sociale ale conservării integrate pot fi rezolvate numai prin raportarea conjugată la aceste două scări de valori.

Reabilitarea unui ansamblu ce face parte din patrimoniul arhitectural nu este obligatoriu mai costisitoare decât o construcție nouă pe o infrastructură existentă sau decât construcția unui ansamblu într-un sit neurbanizat. Deci, în evaluarea comparativă a costurilor celor trei variante (cu implicații sociale diferite) nu trebuie uitată evaluarea costului social. Acesta privește nu numai proprietarii și chiriașii, ci și meșteșugarii, comercianții și întreprinzătorii ce activează în zona respectivă și care asigură vitalitatea și întreținerea cartierului.

Pentru a evita ca legile pieței să acționeze riguros în cartierele restaurate (provocând îndepărtarea locuitorilor ce nu pot plăti chirii majorate), autoritățile publice trebuie să intervină pentru a modera mecanismele economice, așa cum procedează în mod curent în cazul locuințelor sociale. Intervențiile financiare se pot subîmpărți în prime de restaurare pentru proprietari, reglate prin fixarea unei chirii maxime, și indemnizații de chirie pentru chiriași, pentru a diminua și eventual completa diferența între vechile și noile chirii.

Pentru a permite locuitorilor să participe la elaborarea programelor, este necesar să le fie furnizate elementele necesare pentru a studia situația: ca atare este nevoie, pe de o parte, să li se explice valoarea istorică și arhitecturală a clădirilor de conservat și, pe de altă parte, să li se dea toate indicațiile privind rezolvările definitive și provizorii.

Această participare este cu atât mai importantă cu cât este vorba nu de restaurarea unor clădiri privilegiate, ci de reabilitarea unor întregi cartiere.

O astfel de sensibilizare practică față de cultură ar avea importante avantaje în plan social.

4. Conservarea integrată necesită adaptarea măsurilor legislative și administrative.

Noțiunea de patrimoniu arhitectural a fost progresiv extinsă de la monumentul istoric izolat la ansamblurile arhitecturale urbane și rurale, ca și la contribuții ale unor epoci recente; ca atare, o reformă profundă a

legislației, completată de o întărire a mijloacelor administrative, constituie condiția indispensabilă unei acțiuni eficiente.

Reforma trebuie ghidată de necesitatea coordonării legislației cu privire la amenajarea teritoriului și urbanism, pe de o parte, și cea privind patrimoniul arhitectural, pe de altă parte. Aceasta din urmă trebuie să dea o nouă definiție patrimoniului arhitectural și obiectivelor conservării integrate.

Mai mult, aceasta trebuie să prevadă proceduri speciale cu privire la:

- selectarea și delimitarea ansamblurilor arhitecturale;
- delimitarea zonelor perimetrare de protecție și a serviciilor de utilitate publică de amplasat în aceste zone;
- definirea unor programe de conservare integrată și introducerea prevederilor acestor programe în planurile urbanistice;
- aprobarea proiectelor și autorizarea executării lucrărilor.

Pe de altă parte, legiuitorul trebuie să prevadă dispozițiile necesare pentru:

- a redistribui în mod echilibrat fondurile destinate amenajării urbanistice, și cele atribuite reabilitării și respectiv construcțiilor noi;
- a conferi cetățenilor care decid să reabiliteze o clădire veche avantaje financiare comparabile cu cele de care ar beneficia pentru o construcție nouă;
- a revizui, funcție de noua politică de conservare integrată, sistemul de ajutoare financiare din partea statului și a altor instituții publice.

Ar fi necesar ca, în măsura posibilităților, aplicarea reglementărilor și a dispozițiilor în domeniul construcțiilor să devină mai elastică, în așa fel încât să satisfacă exigențele conservării integrate.

Pentru a crește capacitatea operativă a puterilor publice, este necesară revizuirea structurii administrației în așa fel încât serviciile responsabile de patrimoniul arhitectural să fie organizate la nivelele adecvate, cu personal calificat și în număr suficient, și dotate cu mijloacele științifice, tehnice și financiare indispensabile. Aceste servicii trebuie să sprijine autoritățile locale, să coopereze cu serviciile de amenajare teritorială și urbană, și să mențină legături constante cu organismele publice și private.

5. Conservarea integrată necesită mijloace financiare adecvate.

Este dificil de definit o politică financiară adecvată tuturor țărilor și de evaluat consecințele diverselor măsuri ce intervin în procesul de planificare, din cauza implicațiilor lor reciproce.

Acest proces este supus la rândul său unor factori externi rezultați din structura actuală a societății.

De aceea revine fiecărui stat misiunea definirii propriilor metode și instrumente de finanțare.

Totodată se poate afirma cu certitudine că nu există țări europene în care mijloacele financiare destinate conservării să fie suficiente.

Mai mult, se remarcă faptul că nici o țară europeană nu a conceput încă un mecanism administrativ perfect eficient pentru a satisface exigențele economice ale unei politici de conservare integrată.

Pentru a reuși rezolvarea problemelor economice ale conservării integrate, este necesar (și constituie un factor determinant) să fie elaborată o legislație care să supună construcțiile noi unor anumite restricții privind volumul (înălțimea, coeficient de utilizare a terenului) și care să favorizeze o integrare armonioasă.

Reglementările urbanistice trebuie să descurajeze concentrarea și, în schimb, să promoveze reabilitarea în locul demolării și reconstrucției.

Este necesară conceperea unor metode care să permită evaluarea supracosturilor datorate exigențelor programelor de conservare. Ar fi necesar să existe, în măsura posibilităților, mijloace financiare suficiente pentru a ajuta proprietarii care trebuie să realizeze lucrări de restaurare să suporte cheltuielile complementare. În cazul în care acest ajutor este acordat, trebuie evident controlat ca beneficiul să nu fie redus de impozite.

Este necesară aplicarea aceluiași principiu pentru reabilitarea ansamblurilor degradate de interes istoric sau arhitectural; acest fapt permite restabilirea echilibrului social.

Avantajele financiare și fiscale acordate în prezent pentru construcțiile noi trebuie acordate în aceeași măsură pentru întreținerea și conservarea clădirilor vechi (eventual deducând supracostul suportat).

Autoritățile publice trebuie să creeze sau să încurajeze constituirea de fonduri mobile furnizând colectivităților locale și asociațiilor cu scop nelucrativ lichiditățile necesare. Aceasta privește îndeosebi zonele în care finanțarea unui program, pe termen scurt sau lung, poate fi asigurată în mod autonom pe baza plusvalorii datorate puternicii cereri de proprietate stimulată prin astfel de măsuri atractive.

Totodată este indispensabilă încurajarea tuturor surselor de finanțare privată, în special de proveniență industrială. Într-adevăr, numeroase inițiative private au demonstrat rolul pozitiv pe care acestea îl pot avea în asociere cu autoritățile publice, atât la nivel național cât și local.

6. Conservarea integrată necesită promovarea metodelor, tehnicilor și competențelor profesionale specifice restaurării și reabilitării.

Metodele și tehnicile de restaurare și reabilitare a clădirilor și ansamblurilor istorice trebuie mai bine valorificate, în diverse moduri.

Tehnicile specializate puse la punct cu ocazia restaurării ansamblurilor istorice importante trebuie acum să fie folosite pentru o gamă largă de clădiri și ansambluri ce prezintă interes artistic redus.

Este necesar a urmări ca materialele de construcție tradiționale să fie în continuare aplicate.

Întreținerea permanentă a patrimoniului arhitectural permite, pe termen lung, evitarea unor costisitoare operațiuni de reabilitare.

Orice program de reabilitare trebuie studiat în detaliu înaintea executării: este necesară strângerea unei documentații complete privind materialele și tehnicile și, împreună cu aceasta, efectuarea unei analize a costurilor. Această documentație trebuie adunată în centre adecvate.

Materialele și tehnicile trebuie utilizate numai cu acordul prealabil al instituțiilor științifice neutre.

Este necesară realizarea de cercetări pentru elaborarea unui catalog de metode și tehnici și constituirea, în acest scop, de instituții științifice care să colaboreze strâns între ele. Catalogul ar trebui transmis tuturor celor implicați; acest fapt ar facilita reformarea metodelor de restaurare și reabilitare.

Este absolut necesar a dispune de cele mai bune programe pentru formarea de personal calificat. Aceste programe trebuie să fie elastice, pluridisciplinare și să cuprindă un învățământ care să permită dobândirea de experiență practică pe teren. Schimbul internațional de cunoștințe, experiențe și practicanți este un element esențial al formării personalului implicat.

În acest fel ar fi mai simplu de obținut urbanisții, arhitecții, specialiștii tehnici și meseriașii necesari pentru realizarea programelor de conservare, precum și pentru asigurarea promovării meseriilor tradiționale care intervin în restaurare și care riscă să dispară.

Posibilitățile de calificare, condițiile de lucru, retribuțiile, siguranța lucrului și statului social trebuie să fie suficient de atractive pentru a stimula tinerii să se orienteze către disciplinele din domeniul restaurării și să rămână în acest sector de activitate.

Mai mult, autoritățile responsabile de programele de învățământ la orice nivel trebuie să încerce trezirea interesului tinerilor către diversele meserii de conservare.»

Trad. **RODICA CRIȘAN**